

Hogy élek G-ék...

Hajnalban, reggel: ezer és ezer ember áramlik autóbuszon, vonaton a városba; délután ugyanezek indulnak hazafele. Zsúfoltság a vonatokon, autóbuszokon. Nagy csomagokban kenyér, élelem. A férfiaknál fekete vinilin oldaltáska, a nők kezében fekete, közepes méretű táska meg vászon- és nyilonszatyrok. Nagy tömeg az állomás előtti falatozóban, falatozó előtt. Az elalvó várost éjjel negyedféltizenkettőkor autóbuszok zaja veri fel: tíz, húsz, harminc busz; viszik a délutáni váltást haza; éjfél körül hazaérnek, egyig lefeküsznek. A munkahelyen, ha lehetőség van rá, egyfalusiak alkotnak egy „partit”; a J. falviakat a K. falviak csoportja váltja.

Tizenkét éve lassan, hogy beindult ez a vándorlási mechanizmus; varázsszavai: megyésítés, iparosítás, városiasodás (urbanizáció). Az eltelt idő elegendő volt arra, hogy Hargita megye dolgozóinak foglalkozásstruktúráját (s ennek következtében: életmódját) nagymértékben megváltoztassa.

A G. család egy része — a szülők — tanítja a változásoknak: ez az életük. A gyerekek már ebbe születtek bele: segítenek a paraszti munkákban is, de mesterséget tanulnak; a falu a tágabb, az együtt ingázók csoportja pedig a szűkebb közösséget jelenti számukra; s érzékelik a várost, mint emberi környezetet: függetlenebbek, önállóbbak ott, de az a környezet velük szemben sokkal közömbösebb. Ha a falu kötését érzik, van hova elfutniuk; ha a város közömbösségét, van hova visszamenekülniük. Ez *is* az ingázás. Az az ingázás, mely szülei számára egyértelműen azt jelenti, hogy a falusi életkeretek jobbításához városi munkával szerzik az anyagi alapot.

A G. család Cs. községben, Csíkszeredától 20 kilométerre lakik. A család mindegyik tagja minden munkanap megteszi oda-vissza a 20 kilométert. Az utazás, a zsúfoltság, a rossz út (ez évben kezdték csak javítani, aszfaltozni) miatt egy órát is eltart. Egy személynek napi két óra, a G. családnak napi nyolc óra.

A fiú

G. Lajost 1978-ban ismertem meg. A nyolcosztályt otthon járta, csak az év szeptemberétől lett — akárcsak mindegyik régi osztálytársa — ingázó. Az ipari Líceum, melynek jelenleg X. osztályába, gépészeti szakra jár, Csíkszereda felső végén van, negyedóra a városközponttól, fél órára az állomástól. Első órán gyakran nyílik az ajtó: „késett a buszom, nem tudtam hamarabb jönni”. Az ingázók tanu-

lásra-koncentrációját, teljesítményét ilyen helyzetek határozzák meg: „Tessék elengedni, megy a buszom”; „tessék hamarabb elengedni, édesanyám azt mondta, vegyek kenyeret (zöldséget, mosóport)”; „le kell mennem az állomásra, mert ha lekésem a bérletváltást, jövő hónapban nem jövök majd iskolába”; „el kellene mennem a korábbi busszal, mert sok dolgom van otthon (pityókát ültetünk, pityókát ásunk)”; „fáradt vagyok, mert háromkor keltem, hatig kaszáltunk apámmal, nyolcra jöttem iskolába” stb. stb. Tizenöt, tizenhat éves leányok, legények az otthoni gazdasági munkákban szülei legfőbb segítségei. A szülők foglalkozása pedig: „mindketten tsz-tagok”; „édesanyám a taploci kertészetben dolgozik, édesapám a szentkirályi Dongagyárban”; „édesanyám a csíkszeredai kórháznál dolgozik, édesapám magángazda”; „édesapám munkás, édesanyám a háztartásban dolgozik”; „édesapám munkás a kőbányában, édesanyám a tsz-ben dolgozik”; „édesapám asztalos, édesanyám a keményítőgyárban dolgozik”; „édesapám gáttáros a fűrészfűzében, édesanyám otthon a háztartással foglalkozik”; „édesanyám az mtsz-ben, édesapám a brassói építkezési vállalatnál ács”; „édesapám sofőr, édesanyám nem dolgozik”; „édesapám vasutas, édesanyám háziasszony”; „édesapám traktorista, édesanyám kiszolgálónő”; „édesapám technikus, édesanyám munkásnő”; „édesapám molnár, édesanyám a poliklinikán takarítónő”, s még hosszan sorolhatnám.

Általános tendencia, hogy az egyik vagy másik szülő otthon marad. Ritka az olyan család, mint a G.-éké: mind a négyen ingáznak.

Az apa

G. Béla három váltásban dolgozik a Vasúti Építőanyag Kitermelő Vállalatnál. Május utolsó hetében — amikor felvételünk készült — délelőttös, reggel 5-kor kel, mosdik, öltözik, reggelizik, utána indul a „buszra”. A főutcán laknak, közel a megállóhoz. A községben és a hozzá tartozó településeken hét buszmegálló van; mindegyikről indul fél hatkor egy autóbusz az ingázókkal. Évek óta minden reggel ugyanaz a társaság utazik: egy falurész városba járói. Megbeszélnek a tegnapi eseményeket, tréfálkoznak, ugratják egymást, előkerül a „pálinka” is. (Meglepett, hogy az eredeti szilvaszesztől a bolti narancslikőrig és Glacial mentallikőrig minden rövid italt — talán a köményes kivétel — pálinkának hívnak.) Vállalati ügyekről is szó van: jövedelemről, munkahelyekről, vezetőkről és munkatársakról folyik a terepere. Fél hétre érkeznek a városba, hét-kor állnak munkába. Délután háromig dolgoznak; négyig, a busz indulásáig vásárolnak, nézelődnek, „megbecsülik magukat” egy sörrrel. Ezért is oldottabb a hangulat hazafelé; folytatódik az ivás, előkerül a kártya is, s néha úgy énekelnek, hogy zeng az egész busz.

G. hazaérkezés után átöltözik, ebédel. Ebben az évben minden szabad idejében a ház befejezésén dolgozott; most éppen a fürdőszobát rendezik. Május elsején, másodikán is dolgoztak, reggeltől estig. Volt az épület végén egy kamrának szánt helyiség, de „nem felelt meg a célnak, örökké meleg volt benne”. Így az egyik falat kiverték, a helyiséget kitöltötték, kifestették, lecementezték. Kazánt állítottak be, fával fogják fűteni. Átvezetik a meleg vizet a konyhába is; a hideg víz nem probléma, még amikor a házat építették, a pincében egy forrás fakadt föl, azt kanalizálták, majd motorszivattyút vásároltak s szereltek fel, az nyomja a vizet a fürdőszobába.

A múlt héten későig dolgoztak, mindennap, de most G. nem öltözik át a munkaruhába: ma pihennek. Bekapcsolják a televíziót, egyikét szomszéd is begyűl. Nézik a műsort, beszélgetnek. Amíg tart az adás, addig megy a tévé is; közben a szomszédok hazamennek, a család megvacsorázik, de közben fél szemük a képernyőn: a készülék a konyhában, a szülők ágya fölötti polcon van. Majd G. kéri, veszenek ágyat: holnap már teljes értékű munkanap, a vállalatnál és itthon is.

Jövő héten délutános lesz; hétkor kel meg-
eteti a tyúkokat, a fürdőszobában tesz-vesz. Jövő hónapban ilyenkor már kaszál: az idén is 3 hektárt vállaltak fel a tsz-tól. Fiával ketten lassacskán lefogasztják; ha délelőttös, hazaérkezés után megy ki, sötétedésig vágják. Ha délutános, virradatkor kel, megy s vágja fél egyig; akkor siet, hogy a félkettes buszt elérje. Éjjel fél egykor ér haza, s másnap is ugyanez a program.

Ha éjszakás, reggel nyolcra ér haza; tizenkettőig alszik, utána ebédel, rendez a ház körül, s megint csak megy, kaszál; a fia is hazaér, kimegy ő is az apjához. Fél nyolckor az apa abbahagyja, hiszen fél kilenckor indul a busz; a fia sötétedésig kaszál. Répát is vállaltak: azt kaszálás előtt meg közben kell kapálni; ez az asszony és a nagylány dolga inkább.

Ezért kell sietni a fürdőszoba-készítéssel: mire a fű odaérik, ez már be kell hogy legyen fejezve. G. az idén, a tervek szerint, nem a kaszálási idény alatt veszi ki a szabadságot: a család együtt szeretne a nyáron a tengerre menni. Kaszáláskor majd vesz ki szabad napot, többet is.

Az anyja

G. Erzsébet, született Gy. E., ezen a héten második váltásban dolgozik: ha lehet, úgy rendezik, hogy az urával ellenkező váltásban dolgozzanak, mert akkor mindig van valaki otthon. Ha délelőttös, reggel ötkor kel, haza-

térésig neki is ugyanúgy telik a nap, mint az, urának. Háromkor jön ki a készruhágyárból, ahol dolgozik; négy óráig körülnéz az üzletekben, bevásárol, ötre hazaér: főz, televíziót néz, a lányával együtt kézimunkázik. Nyári munkaszezonban is főz, majd fut a mezőre takarni, répát kapálni. A második váltás azt jelenti számára, hogy délelőtt végzi a házimunkát. Minden második héten kenyeret süt; a lisztet a falusi üzletből veszik „zsákoslagnak”. Cukrot, vaját a városban vesznek, ott olcsóbb; ha kapnak, húst is vásárolnak. (Tehentüket akkor adták el, amikor az apa ingázni kezdett.)

G.-né benéz reggelente az anyósához, aki velük, egy fedél alatt, különbejáratú szobácskában lakik. 78 éves, „bőrogatja magát”; külön főz magának, szomszédba, üzletbe eljár, „felszedi, a faluba milyen hírek vannak”. Misére, vecsernyére eljár, nagyon vallásos. Este néha átmegy a fiáékhoz, tévét néz.

A leány

G.-ék nagyobbik gyermeke. G. Ágnes, a Csíkszeredai Megyei Kórháznál könyvelő. Reggel ötkor kel, délután ötre érkezik haza. Ha lehet, bent marad a városban, moziba, színházba megy. Egyformán szereti falun is, városban is; a „bálokat” és a „diszkókat”. Barátságkedvelő, vidám lány. Hazaérkezése után segít édesanyjának; átmegy a szomszédba barátnőjéhez; tévét néz, kézimunkázik.

G. Ágnes az I—VIII. osztályban első tanuló volt; a IX.-be a gyergyószentmiklósi Gazdasági Líceumba sikerült a felvételi vizsgája. Líceumi éve alatt is mindvégig az első tanulók között maradt, évi átlalánosa 9—8,60 között ingadozott. Nagyon szerette és értette a matematikát. Érettségi után közgazdasági szakra szeretett volna felvételizni, de „hiányzott a szülői biztató készség”. Négy éven át havi 600 lejbe került (mivel ösztöndíjat nem kapott) a családnak az ő iskoláztatása. Ez alatt az idő alatt folyt a házépítés is; s érettségi után a szülőknek választaniuk kellett: engedik, hogy felvételizzen, továbbra is fizetik a taníttatását, vagy azzal a pénzzel befejezik a házépítést. Ez utóbbi mellett döntöttek: keresen pénzt, s „a saját pénzén mehet felvételizni”. Így hát G. Ágnes ingázik, gyűjti a pénzt, de egyre távolibb a felvételi reménye. Egyelőre nem, de három-négy év múlva be szeretne költözni a városba (s lassan ez lép elő elsődleges célá, nem a felvételi), mert fárasztó az ingázás.

A család

G.-éknél általában egyformán telnek a vásárnapok. Csak akkor vannak mind a négyen együtt. Az apa kel legkorábban, rendez a ház

körül dolgozat. Nyolc óra körül kelnek a többiek, reggeliznek, az anya főz, leánya segít neki; apának és fiának mindig akad valami mozdítanivalója a ház körül. Egy óra körül nagybéd: nagymama is átjön, vasárnap együtt eszik a fiákkal. A délután a szórakozás: nem aktív, hanem „üldögélő” tevékenység. Bekapcsolják a tévét, átjön néhány szomszéd, esetleg a rokonok, beszélgetnek. Előkegy üveg ital; mikor ez elfogy, valamelyik szomszéd átlép egy újabb literért, vagy átteskei magához a társaságot. Ha annyira javul a hangulat, énekelnek is. Este 12-ig is együtt van a társaság.

Ha rokonoknál van családi ünnep, akkor oda mennek; ha előadás van a „kultúrban”, akkor oda. A családi ünnepek száma megnövekedett; a faluközösség ünnepeinek száma és alkalmak csökkentek.

A G. család a közepes jövedelműek kategóriájába tartozik: G. Béla alapfizetése 1700 lej, de normamunkája van, túlórázik is néha (egy hónapban 6–7 napot), így néha 2000–2400 lejt is hazavisz. G. Erzsébetnek 1700 lej az alapfizetése, lányuk 1500 lej körül keres. A családi jövedelmet a nyári nagy munkák keresetével egészítik ki. Sok pénzt felemészt a ház: az utóbbi években építőanyagokra, felszerelésekre költöttek a legtöbbet. Három évvel ezelőtt voltak külföldön; nyáron, szabadság alatt, távol lakó rokonaikat is felkeresik.

A lakást is berendezték. Két szobájuk van: az egyik a tisztaszoba, itt alusznak az esetleges vendégek; szekrény, két hosszú padlóda, asztal, székek s egy rekamié található itt meg, csempekályha és az egyik sarokban a jég-szekrény. A másik szobában az Ágnesnek vásárolt bútorok vannak; nem lakják a szobát, kályha sincs benne. Két kredenc, három szekrény, egy éjjeliszekrény, egy asztal, székek a bútorzat. A két szobába egy fedett, beépített verandáról lehet bejutni. Ugyanonnan nyílik a konyha s a most készülő fürdőszoba is. A konyhában az ajtó mellett balra van a kályha és a mosdó; jobbra egy kihúzható ágy, Ágnes alszik benne. Szemben az ajtóval egy padlóda, előtte asztal, mellette székek; az asztal mellett egyik felől a szülők ágya, felette polc a tévékészülékkel, rádióval, lemezjátszóval (kb. 150 lemezük van; népdalok, könnyűzene, operettáriák); másfelől egy ágy, az a Lajosé. A szoba hátsó felében van egy teljesen elválasztott kamara meg egy szabad kamara, ahol edényeket, konyhai dolgokat tartanak.

A három generáció

G. Béla apja, G. Imre 1898-ban született Cs.-n, ott is nőtt fel, földműves volt, középbirtokos. 1924-ben házasodott. Négy gyereke

közül a legnagyobb fiú a második világháborúban elesett. Második gyereke volt G. Béla.

G. Erzsébet apja, Gy. János 1909-ben született, ugyancsak Cs.-n. Szülei földművelők voltak, de ő már mesterséget tanult, kerekés volt, de kőművességgel, ácsmesterséggel is foglalkozott; korán árván maradt, talán azért vágott bele mindenfélebe, hogy mivel a legnagyobb fiúgyermek volt, a családot elartsa. 1931-ben nősült, négy gyereke közül a legnagyobb 1941-ben meghalt. A kisebbik lánya G. Béláné, G. E.

Mindkét családban arra törekedtek, hogy „mesterségre” adják a fiúgyermekeket, hogy ne csak földből éljenek. A tíz második generációbeli közül kettő tsz-tag, három ingázik, gyárban dolgozik, öten otthon, falun, de nem mezőgazdaságban tevékenykednek. Mindnyájuknak mellékezővelmi forrást jelent a mezőgazdaság. Az ingázás lehetőségének megjelenésével megnyílt az új kereseti lehetőség, ha ez nincs, otthon maradtak volna. Számukra az ingázás mindenképpen pozitív tény; bár G. E. sokszor panaszkodik, hogy fásztó s nehéz, főleg télen, a sok buszozás, s hogy szívesen hazajönne, ha lenne megfelelő munkalehetőség. 1973-ban, amikor ingázni kezdett, mindkét gyereke még kisiskolás volt; lánya 14, fia 9 éves. Ha magukra maradtak, a szomszédasszonyok néztek be időnként, nehogy valami történjék velük. A tanulásukat sem tudta úgy ellenőrizni, mint eddig; vasárnaponként nézte meg ezután az ellenőrzőjüket, érdeklődött a hét iskolai eseményeiről.

A legfiatalabb, tehát harmadik generáció tizenhárom tagja közül hat ingázik. Ők már ebbe születtek bele: ha túljutottak a VIII. osztályon, a IX–XII.-et szükségszerűen Csík-szeredában vagy más városokban végzik. A hatból kettő még iskolás; négy már dolgozik; négyük közül G. Á.-nak van érettségije. A még otthon iskolába járó kisebbek is hasonlóan folytatják.

Még egy év, másfél: G.-ék lassan teljesen befejezik a házépítést. Mindkét szülőnek ez a vágya: kényelmes, jól berendezett lakást, ott-hont teremteni gyermekeiknek. És ezen túl is: anyagiak szempontjából minden lehetőséget megadni nekik. Igyekeztek biztosítani, hogy gyerekeiknek „jó gyári munkájuk, biztos fizetésük” legyen. Lányuk valószínűleg városba költözik; fiúkban a nagyobb reménységük. G. Lajos gépészeti szakosztályban van, nem valami fényesen tanul, de sportol, júdózik és edzője szép jövőt jósol neki. Lehet következő tíz-tizenöt évét a júdó, utazások, versenyek fogják kitölteni. Utána pedig... ki tudja?

GAGYI JÓZSEF